

การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ (Competency-Based Education) เพื่อพัฒนาผู้เรียนใน
ศตวรรษที่ 21: การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบแนวปฏิบัติสากล

Competency-Based Education for 21st Century Learners: A Comparative
Analysis of Global Practices

ธัญมัย แฉล้มเขตต์, ฉันทิพย์ จำเดิมเผด็จศึก, อรรถพล อารยเชมกุล, เทวิช พฤษภักดิ์

Thanyamai Chalaemkhet, Chantip Jamdeampadetsuk, Atthaphol Arayakhemakul,

Tewich Phruksapiti

มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

Southeast Asia University

E-mail: pianghathaik@gmail.com

Received: December 23, 2025

Revised: December 30, 2025

Accepted: December 31, 2025

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ (Competency-Based Education) เพื่อพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21: การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบแนวปฏิบัติสากล มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดและหลักการของการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ วิเคราะห์และสังเคราะห์แนวปฏิบัติจากต่างประเทศ และอภิปรายความเป็นไปได้ในการประยุกต์ใช้กับบริบทการศึกษาไทย โดยใช้การวิเคราะห์เอกสารและการสังเคราะห์องค์ความรู้จากงานวิชาการและเอกสารเชิงนโยบายทั้งในและต่างประเทศเป็นหลัก พบว่า การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเป็นแนวคิดสำคัญของการศึกษาสมัยใหม่ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ผ่านการบูรณาการความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะเชิงพฤติกรรม โดยให้ความสำคัญกับการกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ชัดเจน การจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นเป็นศูนย์กลาง และการประเมินผลตามสมรรถนะอย่างต่อเนื่อง แนวปฏิบัติสากลจากองค์การระหว่างประเทศและประเทศที่มีความก้าวหน้าด้านการศึกษาแสดงให้เห็นว่าความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะขึ้นอยู่กับปัจจัยเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบระหว่างนโยบาย หลักสูตร การจัดการเรียนรู้ และการพัฒนาครู เมื่อเปรียบเทียบกับบริบทการศึกษาไทย พบว่าประเทศไทยมีทิศทางเชิงนโยบายที่สอดคล้องกับการพัฒนาผู้เรียนฐานสมรรถนะ แต่ยังคงมีช่องว่างในระดับการนำไปปฏิบัติ โดยเฉพาะด้านการออกแบบการเรียนรู้ในห้องเรียนและระบบการประเมินผล จึงเสนอข้อเสนอแนะที่มุ่งเสริมสร้างความพร้อมของครู สถานศึกษา และระบบการประเมิน เพื่อสนับสนุนการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะอย่างเป็นรูปธรรม อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพผู้เรียนไทยให้สามารถเผชิญกับความท้าทายของศตวรรษที่ 21 ได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ, สมรรถนะผู้เรียน, ศตวรรษที่ 21, การศึกษาไทย

Abstract

This academic article, “Competency-Based Education for 21st Century Learners: A Comparative Analysis of Global Practices,” aims to examine the conceptual foundations of Competency-Based Education (CBE), synthesize international practices, and discuss the applicability of these approaches within the Thai educational context. The study adopts a qualitative document analysis and conceptual synthesis approach, drawing upon academic literature and policy documents from international organizations and countries with advanced educational systems. The analysis indicates that Competency-Based Education has emerged as a central paradigm in modern education, emphasizing the holistic development of learners through the integration of knowledge, skills, and behavioral attributes. Key features of effective CBE practices include clearly defined learning outcomes, learner-centered instructional design, and continuous assessment aligned with demonstrated competencies rather than time-based measures. International experiences, particularly those promoted by organizations such as the OECD, UNESCO, and the European Union, reveal that the successful implementation of CBE depends on systemic alignment among educational policy, curriculum design, instructional practices, assessment systems, and teacher professional development. A comparative discussion highlights that, while Thailand has demonstrated a policy-level commitment to competency-based education and the development of 21st-century skills, significant challenges remain at the implementation level. These challenges include limited translation of competency frameworks into classroom practices, traditional assessment methods that prioritize content recall, and structural constraints faced by teachers. Such gaps suggest the need for a more integrated and practical approach to implementing CBE within the Thai education system. Based on the synthesized findings, this article proposes policy-oriented and practical recommendations aimed at strengthening teacher capacity, redesigning assessment systems, and fostering institutional support for competency-based learning. The article concludes that Competency-Based Education holds substantial potential to enhance the quality and relevance of Thai education, enabling learners to effectively navigate the complex social, economic, and technological challenges of the 21st century sustainably.

Keywords: Competency-Based Education, Learner Competencies, 21st Century Skills, Thai Education

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 ระบบการศึกษาทั่วโลกกำลังเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างอย่างลึกซึ้ง อันเป็นผลมาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัล การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างเศรษฐกิจฐานความรู้ (knowledge-based economy) และความท้าทายทางสังคมระดับโลก เช่น ความเหลื่อมล้ำ ความไม่แน่นอนทางอาชีพ และการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของตลาดแรงงาน การจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นเพียงการถ่ายทอดองค์ความรู้เชิงเนื้อหา (content-based education) จึงไม่เพียงพอต่อการเตรียมผู้เรียนให้สามารถดำรงชีวิตทำงาน และปรับตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพในโลกยุคใหม่ นักวิชาการและองค์การระหว่างประเทศจำนวนมากได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้เรียนในเชิง “สมรรถนะ” (competency) ครอบคลุมทั้งความรู้ ทักษะ ทักษะคิด และคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในบริบทชีวิตและการทำงาน (OECD, 2019; UNESCO, 2021)

แนวคิดการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ หรือ Competency-Based Education (CBE) ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในฐานะกรอบแนวคิดสำคัญของการศึกษายุคใหม่ โดยมีรากฐานมาจากทฤษฎีการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ (Constructivism) ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) และแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) CBE มุ่งเน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถแสดงออกได้อย่างเป็นรูปธรรม (demonstrable learning outcomes) มากกว่าการวัดผลจากชั่วโมงเรียนหรือการท่องจำเนื้อหาเพียงอย่างเดียว ผู้เรียนถูกคาดหวังให้สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ แก้ปัญหา ทำงานร่วมกับผู้อื่น คิดเชิงวิพากษ์ และปรับตัวต่อสถานการณ์ใหม่ ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและตลาดแรงงานในศตวรรษที่ 21 (Spady, 1994; Mulder, 2017)

ในระดับนานาชาติ องค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (Organization for Economic Co-operation and Development: OECD) ได้เสนอกรอบแนวคิด OECD Learning Framework 2030 muscle¹ ให้เห็นว่าการศึกษาคควรมุ่งพัฒนาสมรรถนะสำคัญ ได้แก่ การคิดเชิงวิพากษ์ (critical thinking) การแก้ปัญหาที่ซับซ้อน (complex problem solving) ความสามารถในการทำงานร่วมกัน (collaboration) และความรับผิดชอบต่อสังคม (OECD, 2019) ขณะเดียวกัน องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้เน้นย้ำแนวคิด “Learning to Become” โดยเห็นว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์อย่างรอบด้าน ทั้งด้านสติปัญญา คุณธรรม และความเป็นพลเมืองโลก (UNESCO, 2021)

ประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรป (European Union) ได้นำกรอบ Key Competences for Lifelong Learning มาใช้เป็นแนวทางสำคัญในการออกแบบหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ โดยเน้นสมรรถนะด้านการสื่อสาร การรู้เท่าทันดิจิทัล การเป็นผู้ประกอบการ และการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง ส่วนประเทศสหรัฐอเมริกาและออสเตรเลียได้พัฒนาระบบการศึกษาและการประเมินผลที่อิงกับสมรรถนะ (outcomes-based and competency-based systems) เพื่อให้การศึกษามีความยืดหยุ่นและตอบสนองต่อความ

แตกต่างกันระหว่างผู้เรียน (European Commission, 2018; Gervais, 2016) แนวโน้มดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า CBE ไม่ได้เป็นเพียงแนวคิดเชิงทฤษฎี แต่เป็นแนวปฏิบัติที่ถูกนำไปใช้จริงในหลากหลายบริบททางการศึกษา

สำหรับประเทศไทย การปฏิรูปการศึกษาในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะและทักษะในศตวรรษที่ 21 มากขึ้น โดยปรากฏชัดในนโยบายด้านหลักสูตร การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และการประเมินผลตามผลลัพธ์การเรียนรู้ แต่ความเป็นจริงในทางปฏิบัติ ระบบการเรียนการสอนจำนวนมากยังคงยึดติดกับการถ่ายทอดความรู้เชิงเนื้อหา การวัดผลด้วยการสอบแบบเดิม และการจัดการเรียนรู้ที่ผู้สอนเป็นศูนย์กลาง ส่งผลให้การพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนยังไม่เกิดขึ้นอย่างเต็มศักยภาพ ปัญหาดังกล่าวสะท้อนถึงช่องว่างระหว่างนโยบายกับการนำไปปฏิบัติจริงในระดับสถานศึกษาและห้องเรียน

จากบริบทดังกล่าว การศึกษาแนวคิดการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในเชิงเปรียบเทียบกับแนวปฏิบัติสากลจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งในเชิงวิชาการและเชิงนโยบาย การวิเคราะห์กรอบแนวคิด ทฤษฎี และประสบการณ์จากต่างประเทศสามารถช่วยให้เห็นภาพรวมของการพัฒนา CBE อย่างเป็นระบบ ตลอดจนให้เห็นช่องทางปัจจัยความสำเร็จ ข้อจำกัด และบทเรียนที่สามารถนำมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบทการศึกษาไทยได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ การสังเคราะห์องค์ความรู้ดังกล่าวยังช่วยเติมเต็มช่องว่างทางวิชาการ และสนับสนุนการพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้านและยั่งยืน

บทความเรื่อง “การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ (Competency-Based Education) เพื่อพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21: การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบแนวปฏิบัติสากล” มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แนวคิดและหลักการของ CBE สังเคราะห์แนวปฏิบัติจากต่างประเทศ และอภิปรายความเป็นไปได้ในการประยุกต์ใช้กับการจัดการศึกษาในบริบทของประเทศไทย อันจะนำไปสู่ข้อเสนอเชิงวิชาการและเชิงนโยบายที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนสมัยใหม่ให้สอดคล้องกับความท้าทายของโลกยุคปัจจุบันและอนาคต

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวคิด หลักการ และฐานทฤษฎีของการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ (Competency-Based Education: CBE) ที่ใช้เป็นกรอบสำคัญในการพัฒนาการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามแนวคิดและงานวิชาการสากล

2. เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวปฏิบัติด้านการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะจากต่างประเทศ โดยอาศัยกรอบแนวคิดขององค์การระหว่างประเทศและประเทศที่มีความก้าวหน้าด้านการศึกษา เพื่อสะท้อนทิศทางและรูปแบบการดำเนินงานที่สำคัญ

3. เพื่อวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะระหว่างบริบทสากลกับบริบทการศึกษาไทย โดยพิจารณาความสอดคล้อง ความแตกต่าง และข้อจำกัดเชิงโครงสร้างของระบบการจัดการเรียนรู้

4. เพื่ออภิปรายแนวทางการประยุกต์ใช้การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในบริบทการศึกษาไทย ให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม และนโยบายการศึกษาในปัจจุบัน

5. เพื่อเสนอข้อเสนอเชิงวิชาการและเชิงนโยบาย ที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนสมัยใหม่ อันนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 อย่างยั่งยืน

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ (Competency-Based Education:)

แนวคิดการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ (Competency-Based Education: CBE) เกิดขึ้นจากความพยายามในการปรับเปลี่ยนระบบการศึกษาจากการมุ่งเน้นการถ่ายทอดเนื้อหาไปสู่การพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตและการทำงาน CBE ให้ความสำคัญกับ “สมรรถนะ” ในฐานะการบูรณาการระหว่างความรู้ (knowledge) ทักษะ (skills) และคุณลักษณะหรือเจตคติ (attitudes) ที่สะท้อนความสามารถของผู้เรียนในการปฏิบัติภารกิจหรือแก้ไขปัญหาในสถานการณ์จริง (Mulder, 2017)

Spady (1994) อธิบายว่าการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเป็นรากฐานของแนวคิด Outcome-Based Education ที่มุ่งให้ผู้เรียนบรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน โดยให้ความสำคัญในกระบวนการเรียนรู้ตามศักยภาพและความแตกต่างระหว่างบุคคล แนวคิดดังกล่าวได้รับการพัฒนาและขยายผลในบริบทการศึกษาระดับต่าง ๆ ทั่วโลก โดยเฉพาะในประเทศที่ให้ความสำคัญกับคุณภาพกำลังคนและความสามารถในการแข่งขันในระดับสากล

ในศตวรรษที่ 21 CBE ถูกนำมาเชื่อมโยงกับแนวคิดการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนที่ซับซ้อนมากขึ้น เช่น การคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหาที่ซับซ้อน ความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งสะท้อนถึงความต้องการของสังคมและตลาดแรงงานยุคใหม่ (OECD, 2019)

กรอบสมรรถนะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

การพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เป็นประเด็นสำคัญที่ได้รับความสนใจจากองค์การระหว่างประเทศอย่างต่อเนื่อง กรอบแนวคิดของ OECD Learning Framework 2030 ได้เสนอ “Transformative Competencies” ประกอบด้วยการสร้างคุณค่าใหม่ (creating new value) การปรับสมดุลความตึงเครียดและความขัดแย้ง (reconciling tensions and dilemmas) และการมีความรับผิดชอบต่อสังคม (taking responsibility) กรอบดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการเรียนรู้ในยุคปัจจุบันต้องมุ่งพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในเชิงระบบมากกว่าการสะสมความรู้เพียงอย่างเดียว

ในทำนองเดียวกัน UNESCO (2021) ได้นำเสนอแนวคิด “Learning to Become” ที่การเรียนรู้เป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์อย่างรอบด้าน ทั้งด้านปัญญา คุณธรรม และความเป็นพลเมืองโลก แนวคิดนี้สอดคล้องกับ CBE ในแง่ที่เน้นการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงตนเองและสังคม มากกว่าการสอบวัดผลเชิงปริมาณ

นอกจากนี้ กรอบสมรรถนะของสหภาพยุโรป (Key Competences for Lifelong Learning) ยังเน้นสมรรถนะด้านการสื่อสาร การรู้เท่าทันดิจิทัล การเป็นผู้ประกอบการ และการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งสะท้อน

ความพยายามในการเชื่อมโยงการศึกษากับการดำรงชีวิตและการทำงานอย่างยั่งยืน (European Commission, 2018)

ทฤษฎีการเรียนรู้ที่สนับสนุนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ

การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะมีรากฐานจากทฤษฎีการเรียนรู้หลายแนวคิด โดยเฉพาะทฤษฎีการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ (Constructivism) ซึ่งมองว่าผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้จากประสบการณ์และปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม การเรียนรู้จึงควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ แก้ปัญหา และสะท้อนการเรียนรู้ของตนเอง (Piaget; Vygotsky. 1978)

นอกจากนี้ ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ของ Kolb (1984) ยังสนับสนุนแนวคิด CBE โดยเน้นวงจรการเรียนรู้ที่ประกอบด้วยประสบการณ์ตรง การสะท้อนคิด การสร้างแนวคิด และการทดลองปฏิบัติ ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาสมรรถนะผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่มีความหมาย

ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อผู้ใหญ่ (Adult Learning Theory) และแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ยังมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุน CBE โดยเฉพาะในด้านของการศึกษาที่ต้องรองรับผู้เรียนหลากหลายช่วงวัยและบริบทชีวิต (Knowles et al. 2015)

การประยุกต์ใช้ CBE ในบริบทสากลและบทเรียนต่อการศึกษาไทย

การนำ CBE ไปใช้ในประเทศต่าง ๆ แสดงให้เห็นถึงความยืดหยุ่นของแนวคิดดังกล่าวในการปรับใช้ตามบริบทของระบบการศึกษา สหรัฐอเมริกาและออสเตรเลียให้ความสำคัญกับการกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ชัดเจนและการประเมินผลตามสมรรถนะ ขณะที่ประเทศในยุโรปเน้นการบูรณาการสมรรถนะกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตและความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย

บทเรียนจากต่างประเทศได้ชี้ให้เห็นว่า ความสำเร็จของ CBE ไม่ได้ขึ้นอยู่กับกรอบหลักสูตรเพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยการพัฒนาครู ระบบการประเมินผล และวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่ประเทศไทยจำเป็นต้องพิจารณาในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้สมัยใหม่ให้สอดคล้องกับบริบทของตนเอง

การวิเคราะห์แนวปฏิบัติสากลด้านการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ

การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ (Competency-Based Education: CBE) ได้รับการพัฒนาและนำไปประยุกต์ใช้อย่างกว้างขวางในระบบการศึกษาของหลายประเทศ โดยมีเป้าหมายสำคัญคือการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมในบริบทจริงของชีวิตและการทำงาน แนวปฏิบัติสากลด้าน CBE มีลักษณะร่วมที่สำคัญ ได้แก่ การกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ชัดเจน การออกแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นเป็นศูนย์กลาง และการประเมินผลตามสมรรถนะมากกว่าการวัดผลเชิงปริมาณแบบดั้งเดิม

ในระดับนานาชาติ องค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (OECD) ได้เสนอกรอบ OECD Learning Framework 2030 เป็นหนึ่งในกรอบอ้างอิงหลักของการพัฒนา CBE โดยเน้นการพัฒนา

สมรรถนะเชิงแปลงเปลี่ยน (transformative competencies) อันประกอบด้วยความสามารถในการสร้างคุณค่าใหม่ การจัดการความซับซ้อนและความไม่แน่นอน และความรับผิดชอบต่อสังคม แนวปฏิบัติที่สอดคล้องกับกรอบดังกล่าวมุ่งเน้นการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับสถานการณ์จริง การเรียนรู้แบบสหวิทยาการ และการส่งเสริมการคิดเชิงระบบ ซึ่งสะท้อนการเปลี่ยนบทบาทของผู้เรียนจากผู้รับความรู้ไปสู่ผู้สร้างความรู้ (OECD, 2019)

ประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรปได้นำกรอบ Key Competences for Lifelong Learning มาใช้เป็นฐานในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ โดยเน้นสมรรถนะสำคัญ เช่น การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ การรู้เท่าทันดิจิทัล ความเป็นผู้ประกอบการ และการเรียนรู้ตลอดชีวิต แนวปฏิบัติของยุโรปมุ่งให้การเรียนรู้มีความยืดหยุ่น เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกเส้นทางการเรียนรู้ตามความสนใจและศักยภาพของตนเอง พร้อมทั้งให้ความสำคัญกับการประเมินผลแบบต่อเนื่องและการสะท้อนผลการเรียนรู้ (European Commission, 2018)

ในประเทศสหรัฐอเมริกา การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะถูกนำมาใช้ทั้งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับอุดมศึกษา โดยเฉพาะในรูปแบบของ Outcome-Based Education และ Mastery Learning แนวปฏิบัติดังกล่าวเน้นการกำหนดสมรรถนะที่ผู้เรียนต้องบรรลุอย่างชัดเจน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนก้าวหน้าในการเรียนรู้ตามความพร้อมของตนเอง และใช้การประเมินผลที่หลากหลายเพื่อสะท้อนระดับความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน (Gervais, 2016) ระบบดังกล่าวช่วยลดข้อจำกัดของการเรียนรู้แบบยึดเวลาเรียนเป็นตัวตั้ง และส่งเสริมความเสมอภาคในการเรียนรู้

ประเทศในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก เช่น ออสเตรเลียและสิงคโปร์ ได้นำแนวคิด CBE ไปประยุกต์ใช้โดยเชื่อมโยงกับการพัฒนาทักษะแห่งอนาคต (future skills) และการเตรียมกำลังคนคุณภาพสูง แนวปฏิบัติที่สำคัญ ได้แก่ การบูรณาการการเรียนรู้กับการทำงานจริง การพัฒนาหลักสูตรที่ยืดหยุ่น และการสร้างระบบความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา ภาคอุตสาหกรรม และชุมชน ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและตลาดแรงงาน (Mulder, 2017)

จากการวิเคราะห์แนวปฏิบัติสากลดังกล่าว สามารถสังเคราะห์ลักษณะร่วมของการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะได้ว่า ประสบความสำเร็จเมื่อมีการบูรณาการอย่างเป็นระบบระหว่างนโยบาย หลักสูตร การจัดการเรียนรู้ และการประเมินผล รวมถึงการพัฒนาครูให้มีบทบาทเป็นผู้ออกแบบการเรียนรู้และผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ มากกว่าการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้เพียงฝ่ายเดียว แนวปฏิบัติเหล่านี้เป็นบทเรียนสำคัญที่สามารถนำมาพิจารณาเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาในบริบทของประเทศไทยต่อไป

การอภิปรายเชิงเปรียบเทียบกับบริบทการศึกษาไทย

เมื่อพิจารณาแนวปฏิบัติสากลด้านการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเปรียบเทียบกับบริบทการศึกษาไทย พบว่ามีทั้งความสอดคล้องและความแตกต่างที่สำคัญ ในเชิงนโยบาย ประเทศไทยได้แสดงเจตนารมณ์อย่างชัดเจนในการปรับระบบการศึกษาไปสู่การพัฒนาผู้เรียนเชิงสมรรถนะ โดยปรากฏในแนวทางการปรับหลักสูตร การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และการเน้นทักษะในศตวรรษที่ 21 อย่างไรก็ตาม ช่องว่างสำคัญยังคงอยู่ในระดับการนำไปปฏิบัติจริง

ในประเทศที่ประสบความสำเร็จในการใช้ CBE การกำหนดสมรรถนะและผลลัพธ์การเรียนรู้มีความชัดเจนและเชื่อมโยงกับระบบการประเมินผลอย่างเป็นระบบ ขณะที่ในบริบทการศึกษาไทย การกำหนดสมรรถนะมักยังอยู่ในระดับเชิงนโยบายหรือเอกสารหลักสูตร และยังไม่ถูกถ่ายทอดไปสู่การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผลในห้องเรียนอย่างเต็มที่ ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้อย่างคงยึดติดกับเนื้อหาและการสอบวัดผลแบบเดิมเป็นส่วนใหญ่

ส่วนประเด็นที่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญคือบทบาทของครู ในแนวปฏิบัติสากล ครูถูกพัฒนาให้เป็นผู้ออกแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น ใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย และส่งเสริมการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ในขณะที่ครูไทยจำนวนมากยังเผชิญกับข้อจำกัดด้านภาระงาน เวลา และระบบการประเมินผลที่เน้นผลสัมฤทธิ์ทางการสอบมากกว่าการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลต่อความสามารถในการนำ CBE ไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ ระบบการประเมินผลยังเป็นจุดอ่อนสำคัญของการพัฒนา CBE ในบริบทไทย เมื่อเปรียบเทียบกับต่างประเทศที่ใช้การประเมินตามสมรรถนะอย่างหลากหลาย เช่น แฟ้มสะสมงาน การประเมินจากการปฏิบัติจริง และการประเมินเชิงพัฒนา ระบบการประเมินของไทยยังคงให้ความสำคัญกับการสอบปลายภาคและการวัดผลเชิงปริมาณเป็นหลัก ซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ

บริบทการศึกษาไทยมีจุดแข็งที่สามารถนำไปต่อยอดได้ เช่น ความตระหนักรู้ในระดับนโยบาย ความพยายามในการปรับหลักสูตร และการเปิดรับแนวคิดการเรียนรู้สมัยใหม่ หากสามารถเชื่อมโยงบทเรียนจากแนวปฏิบัติสากลกับการพัฒนาระบบการเรียนการสอน การพัฒนาครู และการปรับระบบการประเมินผลอย่างเป็นองค์รวม การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะย่อมมีศักยภาพในการยกระดับคุณภาพผู้เรียนไทยให้สอดคล้องกับความท้าทายของศตวรรษที่ 21 ได้อย่างแท้จริง

บทสรุป

บทความวิชาการเรื่อง **การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ (Competency-Based Education) เพื่อพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21: การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบแนวปฏิบัติสากล** มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แนวคิดและหลักการของการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ สังเคราะห์แนวปฏิบัติจากต่างประเทศ และอภิปรายความเป็นไปได้ในการประยุกต์ใช้กับบริบทการศึกษาไทย ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า CBE เป็นแนวคิดสำคัญของการศึกษาสมัยใหม่ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน โดยบูรณาการความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมให้สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตและการทำงาน

แนวปฏิบัติสากลจากองค์การระหว่างประเทศและประเทศที่มีความก้าวหน้าด้านการศึกษา แสดงให้เห็นว่าความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเกิดจากการเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบระหว่างนโยบาย หลักสูตร การจัดการเรียนรู้ และการประเมินผล โดยให้ความสำคัญกับการกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ชัดเจน การจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นเป็นศูนย์กลาง และการประเมินผลตามสมรรถนะอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ บทบาทของครูในฐานะผู้ออกแบบและอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการพัฒนา

สมรรถนะของผู้เรียน เมื่อเปรียบเทียบกับบริบทการศึกษาไทย พบว่าประเทศไทยมีความตื่นตัวและทิศทางเชิงนโยบายที่สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ อย่างไรก็ตาม ยังคงมีช่องว่างสำคัญในระดับการนำไปปฏิบัติ โดยเฉพาะในด้านการแปลงสมรรถนะจากระดับนโยบายสู่การจัดการเรียนรู้ในห้องเรียน การพัฒนาครู และการปรับระบบการประเมินผลให้สอดคล้องกับหลักการของ CBE

สรุป การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะมีศักยภาพในการยกระดับคุณภาพผู้เรียนไทยให้สามารถเผชิญกับความท้าทายของศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากได้รับการพัฒนาและขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบ บทความนี้จึงมีคุณค่าเชิงวิชาการในการสังเคราะห์องค์ความรู้จากแนวปฏิบัติสากล และเป็นฐานในการเสนอแนวทางเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติที่เหมาะสมกับบริบทการศึกษาไทยในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานด้านการศึกษาควรกำหนดกรอบสมรรถนะผู้เรียนระดับชาติที่มีความชัดเจนและเป็นรูปธรรม เพื่อให้สถานศึกษานำไปใช้เป็นแนวทางในการออกแบบหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ได้อย่างสอดคล้องกัน

2. ควรปรับระบบการประเมินผลระดับชาติให้สอดคล้องกับการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน โดยลดการพึ่งพาการสอบวัดผลเชิงปริมาณ และเพิ่มการประเมินตามสมรรถนะและการประเมินเชิงพัฒนา

3. ควรสนับสนุนการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ให้มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ รวมถึงการออกแบบการประเมินผลที่หลากหลาย

4. สถานศึกษาควรปรับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้จากสถานการณ์จริง การเรียนรู้เชิงโครงงาน และการเรียนรู้แบบสหวิทยาการ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน

5. ครูผู้สอนควรทำหน้าที่เป็นผู้ออกแบบและอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ มากกว่าการถ่ายทอดความรู้เพียงฝ่ายเดียว พร้อมทั้งส่งเสริมการสะท้อนผลการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

6. ควรส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา ชุมชน และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้พัฒนาสมรรถนะผ่านการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

7. ควรพัฒนาระบบติดตามและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในระดับสถานศึกษา เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

European Commission. (2018). *Council recommendation on key competences for lifelong learning*. Official Journal of the European Union.

Gervais, J. (2016). The operational definition of competency-based education. *Competency-Based Education*, 1(2), 98–106. <https://doi.org/10.1002/cbe2.1011>

- Knowles, M. S., Holton, E. F., & Swanson, R. A. (2015). *The adult learner: The definitive classic in adult education and human resource development* (8th ed.). Routledge.
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Prentice Hall.
- Mulder, M. (2017). Competence-based vocational and professional education: Bridging the worlds of work and education. In M. Mulder (Ed.), *Competence-based vocational and professional education* (pp. 1071–1106). Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-41713-4>
- OECD. (2019). *OECD learning framework 2030: Future of education and skills*. OECD Publishing.
- OECD. (2020). *Education at a glance 2020: OECD indicators*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/69096873-en>
- Spady, W. G. (1994). *Outcome-based education: Critical issues and answers*. American Association of School Administrators.
- UNESCO. (2015). *Rethinking education: Towards a global common good?* UNESCO Publishing.
- UNESCO. (2021). *Reimagining our futures together: A new social contract for education*. UNESCO Publishing.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Harvard University Press.

